

ASPECTE PRIVIND EVOLUȚIA COMERȚULUI ÎN JUDEȚUL SEVERIN ÎN PERIOADA 1944–1948

Eusebiu Narai*

Cuvinte cheie: comerț, evoluție, Convenția de Armistițiu, orașul Lugoj, județul Severin
Keywords: commerce, evolution, Convention of Armistice, city of Lugoj, district of Severin

Aspects from the evolution of the commerce in the district of Severin between 1944–1948 (Abstract)

The commerce was also affected of different problems: the control of the state in this domain; maintaining the private property; changing the tax system; refuse of the romanian government to participate to Marshall Plan, proposed by U.S.A.; high prices to all merchendises; low quality of products; laws were changed (organisation of Professional Rooms).

In this agitated period (1944–1948) there were necessary a series of measures that would stabilise the industry and trades. For the urban traders, an important action was the reopening of the industrial railways Oravița-Ieșenova-Vârșeț-Timișoara, belonging to the U.D.R. Society.

Between 1944–1947 took place some legislative changes, for example, the law for organizing the Professional Chambers, establishing prices for different trades, even banning some of them to get on the markets.

The Severin district had to deal with some negative effects too, because the state started to controll everything and everyone from the trading domain. Its commerce was affected by the sovietic robberies and abuses from 1944–1945.

The instability of the internal market, and the lack of products because of the soviet army have encouraged the traders to form societies of their own, professional organisations of traders, such as: The Society of Traders specialised in: wood, cereals, iron, meat and lambs, textiles, glass, food, skin and shoes, but all of them had to respect the government's rules.

In conclusion, the commerce in Severin between 1944–1948 was limited by the political factor and the state's control over it.

În aproape întreaga perioadă dintre cele două războaie mondiale, comerțul interior se desfășoară într-un cadru juridic neunitar și relativ învechit. Astfel, pe teritoriul României de atunci erau în vigoare trei *coduri comerciale*: primul, datând din 1887, al României Vechi și aplicabil din 1928 și în Basarabia, unde până atunci funcționau legile comerciale ale imperiului în care fusese înglobată până în 1918 această parte a României; altul, austriac, din 1862 și aplicabil în Bucovina; și ultimul, ungar, datând din 1875 și aplicabil în Transilvania. Toate codurile comerciale menționate mai sus își trăgeau principalele prevederi din coduri comerciale elaborate în țări vest-europene, la începutul secolului al XIX-lea, sub influența majoră a concepției liberale. Ca atare, codurile comerciale care erau în vigoare atunci în țara noastră s-au dovedit suficient de flexibile pentru apariția de instituții care, prin mijloace și pârghii adecvate, favorizau

funcționarea unui mecanism al economiei de piață de esență liberală.

Încă din primii ani postbelici se constată o tendință vădită de creștere a numărului întreprinderilor comerciale, tendință atestată elocvent de datele recensământului general al populației din 1930. Astfel, la recensământul menționat s-a constatat că 66,1% din totalul întreprinderilor comerciale au fost înființate după Marea Unire, adică în perioada 1919–1930, și doar 23,2% datau din perioada anterioară anului 1914, iar 5,2% au fost înființate între anii 1914–1918 și 5,5% în ani nedeclarați. La sfârșitul deceniului trei, reveneau 6,7 întreprinderi comerciale la 1.000 locuitori¹.

Cea mai mare parte a întreprinderilor

* Lect. univ. dr., Universitatea de Vest din Timișoara, bd. Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: eusebiu.narai@yahoo.com

¹ M. Mureșan, D. Mureșan, *Istoria economiei*, București (1995), 220.

comerciale, adică peste 73%, precum și cea mai mare parte a personalului, adică 66%, aveau ca obiect al activității comerțul alimentar, incluzând aici și alimentația publică. Întreprinderile comerciale erau, în majoritatea lor covârșitoare, întreprinderi de dimensiuni mici, cu 1–5 persoane, aceasta reprezentând peste 95% din totalul întreprinderilor, iar în cadrul lor își desfășurau activitatea peste 78% din personalul ocupat în comerț².

În cadrul procesului de creștere a numărului întreprinderilor comerciale, un loc aparte, tot mai important, în deceniul la care ne referim, dar mai ales în cel următor, față de perioadele anterioare, l-au ocupat *societățile anonime* ce aveau ca obiect activități comerciale. Este consemnat statistic că din cele 857 societăți anonime profilate pe activități comerciale, care funcționau în 1938, numărul celor constituite între 1919–1930 a fost de 216 față de 37 înființate înainte de 1914 și de 11 înființate între 1914–1918. Ca urmare, ponderea societăților comerciale în totalul societăților anonime din România a crescut de la 12,6% în 1921 la 15,7% în 1929, iar ponderea capitalului lor în capitalul social total al societăților anonime a înregistrat, în perioada respectivă, o ușoară scădere, de la 5,8% la 5,3%. Procesul de constituire a societăților anonime cu profil comercial se va amplifica în deceniul al patrulea³.

Corespunzător cerințelor dezvoltării activității comerciale și ale perfecționării acesteia, în deceniul al patrulea are loc un proces relativ amplu de modernizare și îmbogățire a legislației comerciale. Astfel, în 1931 își începe activitatea *Oficiul Registrului Comerțului*, cu sarcina de a înregistra firmele înființate și a le radia pe cele desființate, în aprilie 1934 este adoptată o nouă *Lege pentru organizarea camerelor de comerț și industrie*, iar în 1938 este adoptat un nou *Cod comercial*. Prin toate acestea și alte reglementări legislative se unifică prevederile referitoare la activitatea de comerț, la raporturile de schimburi economice în general, este înlăturat cadrul normativ juridic anterior, neunitar și relativ vechi, și favorizată funcționarea mecanismului economiei de piață. În cadrul măsurilor legislative referitoare la comerț un loc aparte îl ocupă, desigur, adoptarea noului Cod comercial, care îl înlocuiește pe cel vechi, din secolul al XIX-lea, și în care sunt stipulate reglementări unitare, potrivit normelor de drept ale timpului, adoptate în țări cu o bogată experiență în domeniu.

Firmele comerciale, în deceniul patru, cresc sub

aspect numeric față de deceniul anterior. Astfel, la 1 aprilie 1936, potrivit datelor Oficiului Registrului Comerțului, numărul firmelor comerciale era de 173.261, cu 43% mai mare decât la recensământul din 1930, ceea ce înseamnă că într-un interval de aproape 6 ani ritmul lor mediu anual de creștere s-a ridicat la peste 6%. În 1936 reveneau 9,7 întreprinderi comerciale la 1.000 de locuitori, față de 6,7 în 1930⁴.

Predominante, ca și la sfârșitul deceniului trei, după numărul lor, sunt unitățile alimentare, urmate de cele de îmbrăcăminte și confecții ș.a. Rezultă că și în anul 1936, ca și în anul 1930, comerțul alimentar este predominant, deși se constată unele schimbări semnificative de structură, o deplasare spre cel nealimentar, cu deosebire spre cel cu îmbrăcăminte și confecții, cu aparate și mașini etc.⁵

Numărul firmelor comerciale continuă să crească și după anul 1936, în 1938 numărul firmelor comerciale și comerciale de producție de tip-cofetării, de transport etc., ajungând la 231.999.

În deceniul al patrulea, în cadrul firmelor comerciale o importanță crescândă capătă *societățile anonime comerciale*, a căror înființare se înscrie, în continuare, pe traiectoria tendinței din deceniul anterior, tendință ce se manifestă însă mult mai puternic. Astfel, potrivit statisticilor din epocă, în perioada 1931–1938 s-au înființat 587 societăți anonime comerciale, ceea ce reprezintă 68,5% din numărul celor existente în 1938. În acest an societățile anonime comerciale, în număr de 857, dispuneau de un activ de 20.677 milioane lei. În decursul perioadei menționate societățile respective s-au afirmat ca o forță economică în ascensiune în ansamblul societăților anonime existente în țara noastră. Astfel, ponderea societăților anonime profilate pe activități comerciale în numărul total al societăților anonime din țara noastră a crescut de la 15,7% în 1929 la 21,1% în 1933 și la 30,0% în 1938, iar ponderea capitalului lor în capitalul social total al societății anonime a crescut, în aceiași ani, de la 5,3% la 6,4% și respectiv la 8,2%. De remarcat că forța lor economică se amplifică încă din anii crizei, dar cu o deosebită tărie în perioada 1933–1938. Ca urmare, în totalul societăților anonime din 1938, societățile anonime cu profil comercial dețineau active în proporție de 6,7%, realizau o cifră de afaceri de 9,1% și în rețeaua lor lucrau 7,7% din personalul ocupat⁶.

Politica economică în anii 1941–1944 s-a

² *Ibidem*, 221.

³ *Ibidem*, 221–222.

⁴ *Ibidem*, 286.

⁵ *Ibidem*, 287.

⁶ *Ibidem*, 288.

caracterizat prin intervenția directă a statului, preocupat să asigure producții cât mai mari pentru necesitățile războiului. Încă în octombrie 1940 s-a înființat *Ministerul coordonării și al statului major economic*, care avea dreptul de a controla activitatea întreprinderilor particulare. Printr-un *decret-lege* din martie 1941 s-a asigurat dreptul statului de a folosi capitalurile din întreprinderile industriale și comerciale în care capitalul străin avea participii, pentru a le determina să execute comenzi ale guvernului. Aceleași drepturi de a controla și dirija producția industrială le avea și Ministerul Economiei Naționale.

Pierderile suferite de economia României în anii 1941–1944 prin comerțul de cliring privind armamentul și petrolul (95,4 milioane de dolari) prin sistemul de prețuri impuse, prin stabilirea unui raport arbitrar între marca germană și leu, defavorabil României (69,9 milioane), prin exonerările de taxe vamale și impozite (46,7 milioane dolari), daunele rezultate din neachitarea taxelor și tarifelor la transporturile efectuate și la telecomunicațiile folosite în România (231,9 milioane de dolari) s-a ridicat la suma de 446,1 milioane dolari la cursul anului 1938⁷.

Victoria asupra Germaniei hitleriste a pus economia românească, aflată de-acum într-o stare de slăbire și uzură înaintată, în fața problemelor învingerii greutăților produse de marile pierderi și distrugerii suferite de-a lungul războiului, ale trecerii pe picior de pace și depășirii conflictelor sociale, precum și ale îndeplinirii la timp a sarcinilor față de aliați, care decurgeau din condițiile păcii. Populația era istovită de efortul la care fusese supusă pe parcursul războiului. În anul bugetar 1944–1945, patru cincimi din cheltuieli fuseseră acoperite, în esență, prin emisiuni monetare.

Starea economică de la care se pornea în perioada postbelică se caracteriza prin faptul că, potrivit unor calcule oficiale, în 1945 *venitul național* al României era de 537 milioane de dolari, practic aproape jumătate din cel antebelic.

Linia fundamentală a tuturor forțelor politice din țară era aceea a refacerii economice. Deosebiri apăreau în concretizarea căilor – economia liberală sau economia dirijată – de atingere a scopului. Guvernul constituit în martie 1945 a preferat controlul statului și un rol sporit al acestuia în economie, în condițiile recunoașterii proprietății private și ale efectuării unor reforme sociale. În paralel, va acționa un „control de jos”, mai ales prin sindicate,

control care a predominat de-a lungul anului 1945, dar după aceea a slăbit, în 1947 rolul principal ocupându-l aparatul de stat⁸.

De altfel, în cursul anului 1945, Comisia Centrală Fiscală a adoptat mai multe *decizii* privind sistemul de impozitare. Astfel, prin *decizia nr. 1460* din 21 iunie 1945, impozitele directe pe venit datorate de întreprinderile comerciale și industriale nou înființate, ale căror mijloace de finanțare în primul an nu depășeau 25 milioane lei, se reduceau cu 50% pentru primul an de la înființare și cu 33% pentru cel de-al doilea an. De asemenea, *decizia nr. 1467* din 13 iulie 1945 stabilea că veniturile realizate de comis-voiajorii și agenții din industrie și comerț urmau să fie supuse impozitului profesional⁹.

În pofida măsurilor de redresare luate, în anul 1946, starea economiei românești a continuat să fie precară. În primul rând, anul 1946, continuând negativ anul 1945, a fost un an deosebit de secetos, iar producția agricolă, total insuficientă, a influențat mai departe în rău toate ramurile.

Pierderile mari suferite de agricultură și starea celor mai multe ramuri industriale au făcut ca, în 1946, *venitul național* să fie mai mic decât cel din 1945, ministrul Finanțelor considerându-le doar de circa 100 miliarde lei (valută 1938) sau 461 milioane dolari, ceea ce reprezenta doar circa 40% față de cel din 1938¹⁰.

În anul 1947, *venitul național* a atins 65% din cel obținut în anul 1938. Problemele *comerțului exterior*, la rândul lor, se impuneau cu o deosebită forță, mai ales după ce, la 10 februarie 1947, fusese semnat *Tratatul de pace*. Pentru reconstrucția economică erau obiectivele necesare dezvoltării comerțului și cooperării economice internaționale. Din păcate, țara noastră, ca și țările din jur, suferise foarte mari pierderi și distrugerii în timpul războiului, economia ei aflându-se într-o stare foarte critică (anii 1945–1946 fuseseră ani de cumplită secetă), avea de făcut față obligațiilor în cadrul armistițiului și, drept urmare, disponibilitățile de export în primii ani au fost aproape inexistente. La rândul ei, blocarea valutei și a devizelor deținute de România în țările occidentale contribuia și ea la extraordinara îngreunare a importurilor. La rândul său, faptul că relațiile dintre foștii aliați au început să se deterioreze a afectat negativ starea de lucruri. Majoritatea țărilor europene începuseră

⁸ N.N. Constantinescu (coord.), *Istoria economică a României*, vol. 2, București (1998), 93.

⁹ *Revista Fiscală și Financiară*, București, anul XIII, nr. 153–154, octombrie 1945, 12–17.

¹⁰ N.N. Constantinescu, *op. cit.*, vol. 2, 97–98.

⁷ I. Puia, J. Tambozi, *Istoria economiei naționale*, Constanța (1993), 220.

să graviteze către una din cele două supraputeri – S.U.A. și U.R.S.S. – din considerente, în primul rând, politice și strategice. Drept urmare, guvernele de atunci ale României au intensificat colaborarea economică cu vecinii și, în primul rând, cu Uniunea Sovietică.

În aceste condiții, guvernul român a răspuns negativ (după ce și U.R.S.S. procedase așa) la invitația franco-britanică de participare la Conferința internațională ce urma să aibă loc la Paris, la 12 iulie 1947, convocată la sugestia secretarului de stat al S.U.A. – generalul Marshall, care voia să organizeze cunoscutul „*Plan Marshall*” de contribuire a Statelor Unite la refacerea economică a Europei prin credite. S-a pierdut, în felul acesta, o însemnată ocazie favorabilă pentru România.

Cu toate acestea, îmbunătățirea, într-o anumită măsură, a producției naționale a permis o oarecare înviorare a comerțului exterior, acesta rămânând însă foarte mult în urma celui antebelic (față de 1938 = 100, în anul 1947 importul era pe jumătate, iar exportul ceva mai puțin de pătrime). În același an 1947, însă, Uniunea Sovietică deținea aproximativ 70% din importul românesc și circa 91% din exportul nostru, în condițiile în care numărul țărilor cu care România avea raporturi comerciale se ridica la 26 (față de numai 12, în 1945).

În structura importurilor s-a evidențiat vechea tendință antebelică de creștere a ponderii semifabricatelor și materiilor prime, ceea ce a favorizat producția industrială. Dacă, totuși, importurile nu acopereau decât insuficient nevoile industriale, aceasta se datora nivelului scăzut al exportului. De altfel, este caracteristic faptul că, atunci când se făcuse import de porumb din Statele Unite, el a putut să fie realizat pe bază de gaj în aur, iar pentru o importantă parte din mărfurile importate din U.R.S.S. a trebuit obținut de la această țară un credit în cadrul acordului economic încheiat cu ea la 20 februarie 1947. Deci, redresarea economică se înfăptuia, în esență, cu posibilitățile oferite de însăși economia noastră¹¹.

Comerțul interior era supus, tot acum, unui control riguros din partea organelor statului. Astfel, *decizia ministerială nr. 4561* din 10 noiembrie 1947 limita beneficiul obținut de întreprinderile comerciale care vindeau produse instituțiilor civile și militare, cooperativelor, economatelor și întreprinderilor industriale la maximum 7% (art. 29). De asemenea, *ordinul circular nr. 1008756* din 7 ianuarie 1948, emis de către Direcțiunea Generală

a Controlului Economic, interzicea – pentru o perioadă nedefinită – comercializarea făinii albe și a derivatelor, consumul acesteia fiind considerată „o crimă”¹².

Legea naționalizării principalelor mijloace de producție (11 iunie 1948) a trecut în proprietatea statului un număr însemnat de întreprinderi din industrie, transporturi, telecomunicații, comerț, precum și unele bănci. Potrivit recensământului industriei, din 31 octombrie 1948, ponderea sectorului de stat, format din întreprinderi de subordonare centrală și din cele de interes local, calculată după numărul de salariați, era în industrie de 76%, în transporturi și comunicații de 98%, în comerț și credit de 42%. În 1949 este instituit monopolul statului asupra comerțului exterior, prin *Decretul din 28 iulie 1949 pentru reglementarea operațiilor de import, export și tranzit*, iar pentru facilitarea și coordonarea relațiilor economice externe ale României, în decembrie 1949 este înființată *Camera de Comerț Exterior a României*. Din considerente de oportunitate politică, cu scopul de a antrena o mare adeviziune a populației pentru noua putere care se instala, naționalizarea nu a cuprins pământul, întreprinderile mici, cele care aveau sub 10 lucrători și sub 20 CP, și comerțul mic. Acestea din urmă au constituit, însă, domeniul unei politici sistematice de îngrădire – limitare – lichidare, desfășurată în deceniul 1950–1960¹³.

***

Județul Severin se confrunta cu aceleași fenomene negative semnalate pe întreg cuprinsul țării. În perioada studiată, comerțul de pe raza județului manifesta următoarele *caracteristici*:

- *Comerțul oficial* se afla într-o situație alarmantă: creșterea continuă a prețurilor la majoritatea mărfurilor și imposibilitatea materială de a înlocui – decât într-o măsură foarte redusă – mărfurile vândute diminuau capitalul comercianților, cu precădere în primul trimestru al anului 1945; majoritatea prăvăliilor erau goale, fără mărfuri sau cu mărfuri de calitate inferioară; în urma majorării salariilor și a sarcinilor sociale, cheltuielile generale au ajuns la un nivel foarte ridicat.

- *Întreprinderea importului mărfurilor din străinătate* a făcut înlocuirea lor aproape imposibilă, lipsa lor pe piață era cvasi-generală, iar cele ce se mai găseau puteau fi cumpărate la prețuri exorbitante.

- *Blocarea diferitelor mărfuri și produse, interzicerea vânzării și circulației altora* au avut drept

¹² Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (în continuare SJTAN), fond *Prefectura județului Severin*, d. 34/1947, f. 47, 51.

¹³ M. Mureșan, D. Mureșan, *op. cit.*, 325–326.

¹¹ *Ibidem*, 111–113.

consecință faptul că o parte din ramurile de comerț nu mai efectuau tranzacții de mult timp.

- *Comerțul clandestin* nu putea fi eliminat atâta timp cât nu se normalizau transporturile și nu apăreau oferte serioase pe piață.

- Cel mai mare neajuns pentru comercianți s-au dovedit a fi *supraprețurile*, care continuau a se aplica la o gamă de produse destul de diversificată. Comercianții care preferau să nu plătească supra-prețuri, de altfel puțini la număr, nu se puteau reproviziona, astfel încât aveau magazii goale și nu puteau face față obligațiilor financiare.

- *Comerțul cu cereale* era complet dezorganizat, de când aprovizionarea județului a fost încredințată unor persoane fără pregătire comercială, iar prețurile pieții depășeau prețurile maximale afișate.

- *Comerțul cu alimente*, exceptând mezelurile, se reducea la câteva articole lipsite de mare importanță. Lipseau de pe piață sarea, zahărul, uleiul, untul, untura, carnea și brânza, care puteau fi procurate numai la prețuri speculative.

- *Comerțul cu băuturi* era, practic, inexistent în urma interzicerii complete a desfacerii băuturilor alcoolice. Prețurile la aceste articole au crescut foarte mult, situația debitantilor de băuturi spirtoase devenind alarmantă.

- *Comerțul cu coloniale* se găsea într-o situație similară, magaziiile comercianților de profil fiind aproape goale.

- *Comerțul cu manufactură și textile* se confrunta cu un nivel ridicat al cererii, însă oferta, destul de redusă din păcate, se dovedea – în majoritatea cazurilor – de calitate inferioară și "pe sprânceană", iar reprovizionarea era extrem de dificilă și la prețuri cu mult mai ridicate decât cele cu care s-au vândut produsele.

- *Comerțul cu încălțăminte* desfășurat în condiții legale se limita, cu precădere, la încălțăminte cu talpă de lemn, ghetele de piele putând fi achiziționate doar în mod clandestin. De asemenea, o mare cantitate de manufactură, textile, confecții și încălțăminte a fost cumpărată de către supușii sovietici care s-au repatriat (aluzie evidentă la basarabeni și bucovineni – *n.n.*).

- *Comerțul cu săpunuri și produse de parfumerie* era aproape inexistent. Se constata absența următoarelor articole: săpun, pastă de dinți, perie de dinți, dezinfectante etc.

- *Comerțul cu produse farmaceutice* se practica la prețuri enorme, deoarece oferta era redusă, iar cererea era mult peste așteptări. Circulau foarte multe medicamente falsificate, mai ales preparate farmaceutice, comerțul clandestin fiind înfloritor.

- *Comerțul cu chimicale* întâmpina o serie de

greutăți. Articolele considerate strict necesare nu se găseau pe piață. Chimicalele grele, care se desfășeau anterior în prăvăliile mixte, puteau fi achiziționate cu dificultate și la prețuri considerabile. În egală măsură, lipseau următoarele articole: preparatele pentru stropirea pomilor, dezinfectările uzuale, vopselele ș.a.m.d.

- *Comerțul cu materiale de construcție* se desfășura în condiții dificile. *Comerțul cu var* era practicat numai acolo unde comercianții puteau aduce, cu trăsurile, varul de la fabrici. *Comerțul cu țigle și cărămizi* era, în multe cazuri, nominal. În ceea ce privește *comerțul cu cherestea*, depozitele erau goale și nu se puteau aproviziona, din cauza greutăților de transport și a obiceiului autorităților administrative și militare de a achiziționa cantități masive de produse la prețuri maximale, mult inferioare celor reale. Cu probleme similare se confrunta și comerțul cu lemne de foc, furaje, sticlărie și articole de menaj, profund afectat de rechizițiile masive și de obligația de a hrăni un număr impresionant de animale aparținând armatei sovietice¹⁴.

În data de 11 august 1945 s-a desfășurat, la sediul Camerei de Comerț și Industrie din Timișoara, o *consfătuire* a cercurilor economice locale, inițiată de Uniunea Patrioților în cadrul acțiunii de sprijinire a guvernului Groza. Cu acest prilej, s-a evidențiat necesitatea constituirii unui *Consiliu economic regional bănățean*, care trebuia să facă propuneri autorității de stat în legătură cu normalizarea, reconstrucția și ridicarea economică a țării, ținând cont de specificul regiunii; din acest Consiliu urmau să facă parte atât reprezentanți ai vieții economice regionale, cât și delegați ai sindicatelor muncitorești și ai consumatorilor din celelalte straturi sociale (liber-profioniști, funcționari, profesori etc). De asemenea, s-a admis necesitatea exercitării controlului de stat asupra producției și prețurilor. Pentru a controla eficace prețurile de desfacere, s-a găsit necesară restrângerea acestui control asupra mărfurilor de primă necesitate (alimente, îmbrăcăminte, articole medicale și de igienă). În ceea ce privește *fixarea prețurilor*, s-a preconizat stabilirea prețurilor pe baze reale ținând cont de costul materiilor prime, de speșele de transport și de cheltuielile de fabricație¹⁵.

În cursul anului 1946 s-a îmbunătățit considerabil aprovizionarea județului, datorită concursului unor factori obiectivi: producția abundentă de legume, zarzavaturi, fructe etc, la nivel local,

¹⁴ SJTAN, fond *Camera de Comerț și Industrie Lugoj – secretariat-administrativ*, d. 189/1944, f. 1–3.

¹⁵ *Lupta patriotică*, Timișoara, anul III, nr. 31, 30 august 1945, 8.

precum și primirea unor cantități apreciabile de cereale din URSS (27 vag grâu, 30 vag orz și 37 vag porumb). Astfel era asigurată, în mare parte, alimentația pentru populația urbană, pentru muncitorii din întreprinderile industriale, comerciale și forestiere din județ¹⁶.

Activitatea comercială din județul Severin în anii 1947–1948 a cunoscut o evoluție sinuoasă, statul impunându-și rapid controlul asupra tuturor operațiunilor comerciale din zonă.

***

Pentru a înțelege mai bine unele aspecte ale comerțului desfășurat pe raza județului Severin merită să prezentăm o *statistică* a firmelor comerciale înregistrate și radiate în anii 1944–1948.

• În ceea ce privește *firmele comerciale radiate*, numai în intervalul august-decembrie 1944 au dat faliment 29 firme de diverse profiluri (comerț mixt, brutării, confecționarea mașinilor de treierat, măcelării, debite de băuturi spirtoase, comercializarea lemnului de construcție, societăți de asigurări etc.) situate în următoarele localități: Țipari, Rusca Montană, Măguri, Marginea, Dumbrava, Caransebeș, Căvăran, Orșova, Balinț, Băile Herculane ș.a.m.d.¹⁷

Unele firme comerciale de pe cuprinsul județului Severin și-au închis porțile și în cursul anului 1945. De pildă, comerciantul Vichentie Munteanu din Ohaba-Bistra era obligat, de către Camera de Comerț și Industrie Lugoj, să renunțe la vânzarea sării și a petrolului, fără a avea firmă înmatriculată, putând comercializa doar tutun și spirit, astfel încât, până la urmă, a renunțat la firma sa. În schimb, firma comercială "Agricola" din Lugoj, aflată în proprietatea lui Alexandru Cădar, solicita radierea sa din Registrul Comerțului Lugoj și mutarea sediului la Crasna (județul Sălaj), localitatea natală a proprietarului, de unde a fost expulzat în anul 1940. De asemenea, în baza Ordinului General nr. 9000/1945, prin care toți refugiații din Ardealul de Nord trebuiau să părăsească localitățile unde s-au refugiat și a Ordinului nr. 142/1945, emis de Comisia pentru verificarea situației notarilor publici din Circumscripția Curții de Apel Oradea, prin care soțul Anei Moldovan, proprietară a unui magazin de manufactură și mărunțișuri din Caransebeș, era silit să se prezinte la Oradea pentru a-și lua în primire postul de notar public, Camera de Comerț și Industrie Lugoj a fost înștiințată de faptul că proprietara a închis prăvălia

deținută în Caransebeș după ce a achitat – la zi – toate impozitele comerciale și angajații săi au primit toate drepturile legale¹⁸.

Desigur, exemplele pot continua, însă am prezentat câteva cazuri relevante din punct de vedere al motivației gestului adoptat.

• Datorită unor facilități fiscale, în anii 1944–1948 a fost semnalată *înregistrarea unor noi firme comerciale* pe raza județului Severin. De pildă, numai în luna noiembrie 1945 au fost eliberate 20 autorizații pentru exercitarea comerțului, dintre care: 3 – pentru comerțul cu băuturi spirtoase, brevetele de băuturi fiind deja eliberate de Administrația Financiară; câte una pentru auto-taxi, tăbăcărie, vânzarea de alimente, lăptărie, parfumerie, comercializarea de aparate tehnice și de radio, distribuirea de cereale, fabricarea de ghete, pastă de parchete și articole cosmetice; 2 – pentru măcelării; 7 – pentru comerț mixt¹⁹.

În anul 1946, pe raza județului Severin erau înregistrate 2.188 firme comerciale, marea majoritate a acestora fiind reprezentată de: brutării, mori, măcelării, cărciumi, restaurante, societăți de transport, puncte de vânzare băuturi spirtoase, depozite de sticlărie, ospătării, băcănii, ceasornicării, magazine pentru desfacerea de coloniale, farmacii, librării, tipografii, ateliere fotografice ș.a.m.d. Acestea erau concentrate în localitățile: Lugoj, Caransebeș, Orșova, Băile Herculane, Coștei, Mehadia, Zgribești, Nevrincea, Balinț, Iaz, Mărul, Teregova, Bucosnița, Bethausen, Ciuta, Plavișevița, Bucovăț, Făget, Nădrag etc. În funcție de ponderea profitului obținut și de piața de desfacere tradițională, pot fi enumerate *cele mai importante firme comerciale* din această regiune: "Lutex" S.A.R., sucursala Lugoj (reprezentanță și comerț cu articole textile); "Bourne & Comp" s.i.n.c. Lugoj (comerț cu mașini de cusut "Singer"); "Arthur Deutsch & Fiii" s.i.n.c. Lugoj (comerț de pielărie și blănărie); librăria "Diecezana" din Lugoj; farmacia lui Francisc Freyler din Orșova; "Husveth & Hofer" s.i.n.c. Lugoj (tipografie și librărie); "Kincs & Tauber" s.i.n.c. Lugoj (comerț mixt); "Frații Pollak" Caransebeș (vânzare de coloniale, fierărie și manufactură); sucursalele Lugoj și Caransebeș ale firmei "Romcolind" S.A., profilată pe comercializarea de coloniale și produse industriale; societatea internațională de transport fluvial aparținând lui Iosif Salmen din Orșova; "Alcovina" S.A. Caransebeș (comerț cu băuturi spirtoase); "Prima" S.A., sucursala Caransebeș (comerț cu bere, vin și băuturi

¹⁶ SJTAN, fond *Prefectura județului Severin – Biroul Armistițiului*, d. 2/1946, f. 16.

¹⁷ Idem, fond *Camera de Comerț și Industrie Lugoj – secretariat-administrativ*, d. 191/1944, f. 4, 35, 48.

¹⁸ *Ibidem*, d. 207/1945–1946, f. 14, 44, 94.

¹⁹ *Ibidem*, d. 214/1946, f. 21.

spirtoase); restaurantul aflat în proprietatea lui Samson Talpeș din Caransebeș ș.a.²⁰

Operațiunea de înregistrare a firmelor comerciale pe cuprinsul județului Severin a continuat în anii 1947–1948, dând falsa impresie a neimplicării excesive a statului în activitatea acestui important sector al economiei naționale. De pildă, în perioada februarie-decembrie 1948, un număr de 320 firme comerciale din județul Severin au obținut certificate de existență: restaurante; depozite de vânzare a băuturilor spirtoase; cârciumi; băcăni; magazine de desfacere a produselor alimentare (ouă, brânzeturi, mezeluri, pește etc); brutării; cofetării; puncte de vânzare a articolelor textile și de galanterie; ceasornicării; tipografii; librării ș.a.m.d. Răspândite în mai multe localități (Lugoj, Caransebeș, Orșova, Băile Herculane, Balinț, Margina, Mehadia, Pecinișca, Găvojdia, Căpâlnaș, Rusca Montană, Făget, Sacul ș.a.), firmele enumerate mai sus dispuneau de un capital social cuprins între 1.000–6.020.928 lei (în condițiile reformei monetare din 1947 – *n.n.*) și de o piață de desfacere destul de extinsă²¹.

Numărul ridicat al firmelor comerciale care-și desfășurau activitatea pe raza județului Severin în perioada studiată reflectă dezvoltarea remarcabilă de care se bucura această ramură economică în plan zonal.

- Comerțul practicat în județul Severin a fost afectat, într-o măsură considerabilă, de *jafurile sovietice* din anii 1944–1945. De pildă, în intervalul septembrie-decembrie 1944, valoarea totală a pagubelor cauzate de sovietici unui număr de 203 comercianți de pe cuprinsul județului Severin era estimată la 268.115.173 lei. Cele mai mari distrugerii au fost provocate comercianților din plășile Caransebeș (82.323.802 lei), Margina (69.370.197 lei), Făget (34.629.227 lei) și Orșova (34.600.816 lei)²².

În majoritatea cazurilor, autoritățile locale evitau să intervină în favoarea reclamanților, de teamă să nu intre în conflict cu ostașii sovietici. Astfel, în zilele de 15–16 septembrie 1944, câțiva soldați sovietici au pătruns în localul comerciantului Ioan Bancu din Lugoj, profilat pe coloniale și produse de băcănie, luând – fără forme legale – o cantitate apreciabilă de mărfuri (600 kg orez, 500 kg zahăr, 100 sticle de vin, 90 l lichior și rom, 680 l țuică ș.a.m.d.) în valoare totală de 685.000 lei. Reclamantul și soția sa au fost reținuți în locuință de 2 ofițeri sovietici, în timp ce ucenicii

comerciantului au fost nevoiți să asiste neputincioși la jefuirea localului amintit. Soția comerciantului a reușit să părăsească locuința și a încercat să obțină sprijinul autorităților locale, însă acestea au evitat să se implice în rezolvarea situației²³.

Desigur, pe raza județului Severin au fost semnalate o multitudine de cazuri similare. În decurs de 3 luni (septembrie-noiembrie 1944), militarii sovietici au jefuit magazinele a 12 comercianți lugojeni, ridicând bunuri în valoare totală de 7.920.364 lei, constând în: cereale (grâu, porumb, orz, ovăz); cartofi; băuturi (vin, țuică, lichior etc); alimente (slănină, cârnați ș.a.); căldări de fier; scânduri de esență tare; furaje; benzină și ulei; animale de tracțiune; vehicule cu tracțiune animală și mecanică ș.a.m.d.²⁴

De asemenea, în intervalul septembrie-octombrie 1944, sovieticii au provocat pagube estimate la 57.998.795 lei unui număr de 10 comercianți din Caransebeș. Gama produselor ridicate – în mod abuziv – de către soldații Armatei Roșii era destul de variată: cereale, alimente, băuturi, mărunțișuri, articole de sticlărie, articole tehnice, furaje, numerar, bunuri de valoare, animale de tracțiune și de reproducere, vehicule cu tracțiune animală²⁵.

Jafurile la care s-au pretat ostașii sovietici pe raza județului Severin au destabilizat activitatea comercială din zonă, având – drept consecință – scăderea dramatică a nivelului de trai al populației.

- În perioada la care ne referim, comercianții din județul Severin s-au văzut obligați să respecte prevederile înscrise în Convenția de Armistițiu, deși acestea impietau grav asupra desfășurării – în condiții normale – a comerțului în zonă. Au fost vizate, cu predilecție, *firmele comerciale deținute de minoritarii germani și maghiari*, asupra cărora s-a instituit un control strict din partea statului, monitorizându-se – în mod constant – activitatea acestora.

Conform unei statistici oficiale, în anul 1944, pe raza județului Severin figurau 7 întreprinderi comerciale aparținând cetățenilor români plecați cu armata germană. În funcție de profitul obținut în primele luni ale anului 1944, firmele menționate mai sus au fost lichidate sau menținute provizoriu în activitate, până la adoptarea unei soluții definitive în această problemă²⁶.

Arbitrariul care domina comerțul regional în această perioadă rezultă și dintr-un comunicat emis

²⁰ *Ibidem*, d. 222/1946, f. 3, 8, 14, 25, 31.

²¹ *Ibidem*, d. 238/1948–1949, f. nenumărată.

²² *Ibidem*, d. 196/1944, f. 22.

²³ *Ibidem*, f. 1.

²⁴ *Ibidem*, f. 6.

²⁵ *Ibidem*, f. 43.

²⁶ Idem, fond *Delegatul Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului – județul Severin*, d. 6/1945–1946, f. 90.

de Camera de Comerț și Industrie Lugoj la data de 13 noiembrie 1944. Din comunicatul amintit rezulta faptul că au fost afectate, în intervalul septembrie-noiembrie 1944, două firme comerciale lugojene. Astfel, prăvălia și magaziile din proprietatea lui Eugen Mayer au fost sigilate, în ziua de 11 noiembrie 1944, de către delegatul Garnizoanei Sovietice din localitate, pretinzând ca numerarul firmei (cca 1.600.000 lei) să revină Garnizoanei Sovietice. Proprietarul firmei, etnic german, a fost mobilizat – inițial – în armata română, însă, la începutul lunii noiembrie 1944 a fost internat în lagărul din Târgu-Jiu, fiind acuzat că a făcut parte din conducerea organizației Lugoj a Grupului Etnic German. Această firmă, constituită în urmă cu aproximativ 30 de ani, deținea cel mai important magazin de fierărie din județ și avea 12 angajați, a căror existență era periclitată de măsurile adoptate la mijlocul lunii noiembrie 1944. De asemenea, "*Comerțul Lugojan*", cea mai importantă firmă de coloniale en gros și en detail din localitate, a fost sigilată în cursul lunii septembrie 1944, pornind de la faptul că 50% din acțiuni aparțineau supușilor germani, iar 50% se aflau în posesia unor cetățeni români de origine etnică germană. În prima jumătate a lunii noiembrie 1944 comerțul lugojan era în degringoladă, în urma zvonurilor potrivit cărora trebuiau sigilate – în cel mai scurt timp cu putință – alte 17–18 întreprinderi comerciale cu proprietari de naționalitate germană²⁷.

Verificarea activității firmelor comerciale cu proprietari de etnie germană din județul Severin a continuat și în perioada 1945–1947, fiind considerată – de multe ori – prioritate absolută. De pildă, în anul 1945 erau înregistrate 342 întreprinderi comerciale, de diverse profiluri, aflate în proprietatea unor etnici germani: ateliere fotografice, băcăni, magazine de comercializare a lemnului de foc, depozite de vânzare a băuturilor spirtoase, frizerii, farmaciile, cofetării, restaurante etc. O pondere însemnată a acestora era semnalată în cele trei comune urbane de pe raza județului (Lugoj, Caransebeș și Orșova). Cele mai importante firme comerciale de acest tip erau: magazinul "*Dunărea*" S.A. din Orșova; magazinul de comercializare a articolelor de menaj, a obiectelor de cristal și optice din Caransebeș (proprietar Ludovic Gutschmied); tipografia, librăria, manufactura de încălțăminte, magazinul de confecții și galanterie din Orșova (proprietar Iosif B. Handl); depozitul de vânzare a articolelor de sticlărie, porțelanuri, sobe de

teracotă, geamuri și rame, fierărie pentru mobile și binale din Orșova (proprietar Iosif Gyűjtö); restaurantul și cârciuma aparținând lui Andrei Pfeffer din Lugoj; tutungeria și depozitul de ziare deținute de Francisc Hamerac din Caransebeș; magazinul de articole tehnice și electrotehnice aflat în proprietatea lui Francisc Rekasi din Lugoj; restaurantul, hotelul și cafeneaua aparținând lui Ioan Volk din Făget; "*Ocularium*" – magazin de articole optice și fotografice, parfumerie, galanterie și instrumente muzicale (proprietar Gheorghe Engbarth) din Lugoj; ceasornicăria lui Ervin Bastius din Caransebeș; agenția teatrală și biroul de afișare a reclamelor aparținând lui Eugen Bossel din Lugoj; magazinul de desfacere a articolelor de modă bărbătească (stofe, pălării, lenjerie) și a uniformelor (proprietar Iuliu Kokai) din Lugoj; depozitul de comercializare a cherestelei și articolelor de construcție (proprietar Mihai Schnur) din Balinț; restaurantul și cafeneaua "*Central*" (proprietar Emil Schneider) din Caransebeș ș.a.m.d.²⁸

În cursul anului 1945 au fost instalați, în mod oficial, primii administratori de supraveghere pe lângă firmele "inamice" (germane și maghiare – *n.n.*) din județul Severin. De exemplu, în luna mai 1945 au fost desemnați administratorii de supraveghere la un număr de 7 întreprinderi comerciale de pe cuprinsul județului: dr. Francisc Balogh – la magazinul de pălării aparținând lui Matei Andress din Lugoj; Gabriela Tiron – la magazinul optic aflat în proprietatea lui Gheorghe Engbarth din Lugoj; dr. Alexandru Țiplea – la librăriile "*Litera*" și "*Husveth & Hoffer*" din Lugoj; Nelly Cantemir – la magazinul "*Optica*", aflat în posesia lui Cornel Muhos din Lugoj; Ernest Partoș – la librăria lugojeană "*Patria*"; Victor Lăzărescu – la cofetăria "*Mignon*" din Lugoj²⁹.

La sfârșitul anului 1945 și începutul anului 1946 au fost numiți administratorii de supraveghere la alte două firme comerciale lugojene: Ion Moisescu – la farmacia aparținând lui Carol Fohlbert și Pavel Fekete la firma "*Comerțul Lugojan*"³⁰.

În a doua jumătate a anului 1946 au fost instalați, în mod oficial, administratori de supraveghere la 37 de firme comerciale de pe cuprinsul județului Severin (Lugoj, Caransebeș, Orșova, Teregova, Balinț, Topleț, Făget ș.a.m.d.), de diverse profiluri: ateliere de fierărie și de tâmplărie, magazine de

²⁷ Idem, fond *Camera de Comerț și Industrie Lugoj – secretariat-administrativ*, d. 214/1946, f. 28.

²⁸ *Ibidem*, d. 205/1945, f. 9–28.

²⁹ Idem, fond *Delegatul Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului – județul Severin*, d. 6/1945–1946, f. 54.

³⁰ Idem, fond *Camera de Comerț și Industrie Lugoj – secretariat-administrativ*, d. 200/1945–1946, f. 10.

articole electrotehnice și de pălării, mori, restaurante, librării, farmacii etc³¹.

După schimbări majore survenite în componența Consiliilor de Administrație și alte modificări întreprinse în statute în favoarea unor apropiați ai regimului pro-comunist, în luna ianuarie 1947 au fost scoase – de sub incidența administratorilor de supraveghere – 13 întreprinderi comerciale din circumscripțiile Camerei de Comerț și Industrie Lugoj: magazinul de pălării din proprietatea lui Petre Reinboldt; librăria "Patria" aparținând Ecaterinei Doroghi; restaurantul lui Anton Planinger; magazinul "Optica", proprietar Cornel Muhos; librăria "Litera" aparținând lui Dumitru Moise; magazinul alimentar aflat în proprietatea lui Ladislau Jungberth; galanteria și manufactura lui Iosif Kern; cofetăria "Mignon", proprietar Robert Stetin; drogheria lui Erwin Fromm; ceasornicăria aparținând Rozaliei Hendel; farmacia lui Carol Fohlbart; magazinul de articole electrotehnice din proprietatea lui Ștefan Csorba; atelierul de pălării aparținând lui Matei Andress³².

Instituirea unui control strict din partea statului asupra firmelor comerciale cu proprietari de etnie germană (cu precădere – *n.n.*) sau maghiară de pe cuprinsul județului Severin făcea parte dintr-un ansamblu de măsuri menite să satisfacă pretențiile sovietice, însă acestea au provocat o gravă dezorganizare în activitatea comercială, datorită ponderii semnificative a firmelor amintite în zonă.

• Instabilitatea pieței interne, inflația galopantă, tendințele speculative accentuate, posibilitățile limitate de desfacere a mărfurilor, lipsa acută a unor categorii de mărfuri determinată de abuzurile armatei sovietice și de rechizițiile pentru front, și – în special – tratamentul discriminatoriu aplicat firmelor comerciale cu proprietari de origine etnică germană, precum și alți factori au stimulat încercările de *organizare a comercianților* de pe raza județului Severin în vederea reprezentării intereselor acestora și a redresării comerțului în regiune.

Anul 1946, de altfel foarte dificil pentru toate sectoarele economice, a fost marcat și de constituirea organizațiilor profesionale ale comercianților din județul Severin. De pildă, în ziua de 28 februarie 1946 s-a format *Asociația industriașilor și comercianților de produse lemnoase* din județul Severin, datorită preponderenței sectorului forestier. Printre fondatori se numărau: inginerul-șef I. Filipovici (șeful Serviciului Silvic județean, membru în Comisia de Coordonare de

pe lângă Oficiul Economic județean), inginerul V. Georgescu (consilier silvic, directorul Regionalei a X-a Silvică, reprezentantul CAPS-ului), inginerul Nicolae Boboc (inspector general, reprezentantul CAPS-ului), Romulus Șoimu (prim-secretar al Camerei de Comerț și Industrie din Lugoj) și exploatații forestieri (inginerul Andrei – inspector la Comunitatea de Avere, R. Deutelbaum – Întreprinderea Forestieră "Zăvoi", R. Reiszner – "Forestiera Severinului", inginerul Breier – "Forestiera Bănățeană" S.A., B. Kisikovits – firma "Bradul", Gh. Sebestyen – firma "Lemnex" și A. Spitzer – directorul Economatului Forestier)³³.

La o ședință desfășurată la sediul Camerei de Comerț și Industrie Lugoj (1 martie 1946), cu participarea principalilor exponenți ai comercianților lugojeni, s-a decis înființarea asociațiilor comercianților de specialitate pentru organizarea colectării de produse agricole, vegetale și animale și, respectiv, distribuirea de produse industriale și alimentare în comunele rurale, conform Legii nr. 68, publicată în "Monitorul Oficial" nr. 40 din 16 februarie 1946. Colectarea și distribuirea produselor de mai sus trebuia să se facă, în fiecare județ, prin următoarele unități: INCoop (prin unități cooperativе mandatare), cooperativе locale izolate și comercianți de specialitate, constituiți în asociații sau oficii. Comercianții lugojeni au primit mandat pentru colectarea și distribuirea unui larg sortiment de mărfuri, precum: textile, geamuri, sticlărie, hârtie, produse finite de metalurgie ușoară și cereale³⁴.

În luna martie 1946 s-au constituit marea majoritate a asociațiilor profesionale care reprezentau interesele comercianților de pe raza județului Severin: *Asociația comercianților de cereale*, *Asociația comercianților de fier*, *Asociația măcelarilor și comercianților de miei*, *Asociația comercianților de articole textile*, *Asociația comercianților de articole de sticlă*, *Asociația comercianților de coloniale, alimente și chimicale* și *Asociația comercianților de pielărie și încălțăminte*³⁵.

Alături de asociațiile amintite, fondate – în general – de comercianții lugojeni, în cursul lunii martie 1946 s-au constituit alte două asociații de profil, de mai mică importanță: *Asociația comercianților de miei din comuna Domașnea* și, respectiv, *Asociația măcelarilor și comercianților de miei din orașul Caransebeș*³⁶.

În luna aprilie 1946 s-a format ultima asociație

³¹ *Ibidem*, d. 217/1946, f. nenumărată.

³² *Ibidem*, d. 234/1947, f. 11.

³³ *Ibidem*, d. 215/1946, f. 8.

³⁴ *Ibidem*, f. 6.

³⁵ *Ibidem*, f. 9–10, 12, 14–17.

³⁶ *Ibidem*, f. 3–4.

reprezentativă a comercianților de pe cuprinsul județului Severin: *Asociația comercianților de ouă*³⁷.

Asociațiile profesionale ale comercianților din județul Severin trebuiau să suplinească măsurile timide adoptate de autorități pentru redresarea situației economice, în primul rând cele vizând relaxarea fiscală. Ele puteau să-și ducă la îndeplinire scopul, doar dacă acceptau să colaboreze îndeaproape cu autoritățile și să se adapteze – în plan politic – schimbărilor impuse de cabinetul prezidat de dr. Petru Groza.

• După monopolizarea vieții politice românești de către comuniști, singura șansă de supraviețuire a asociațiilor profesionale care reprezentau interesele comercianților era susținerea necondiționată acordată guvernului, în speranța unei reglementări favorabile a situației comercianților. O asemenea atitudine a fost sesizată și la nivelul județului Severin.

În luna martie 1948, Uniunea Sindicatelor din Industrie și Comerț Lugoj (USIC – *n.n.*) a lansat un apel către membrii de sindicat în *problema alegerilor* pentru Marea Adunare Națională (noua denumire a parlamentului unicameral al țării – *n.n.*). Apelul reitera acuzele la adresa majorității industriașilor și en-grosiștilor "speculanți, care, în setea lor de mari câștiguri, au dus comerțul în stare haotică". În schimb, apelul avea un ton extrem de laudativ la adresa micilor comercianți, care practicau comerțul legal. Desființarea comerțului particular era considerată un zvon cu tentă răutăcioasă "lansat de reacțiune, prin unealta sa (marele capital)", aducându-se, ca argument în acest sens, *declarația lui Dej*, potrivit căreia sectorul particular va rămâne predominant în ceea ce privește comerțul cu amănuntul, înființarea magazinelor de stat fiind un factor regulator în domeniul circulației mărfurilor și al prețurilor, ceea ce semnifică posibilitatea coexistenței sectorului de stat și particular în domeniul comerțului. În apelul amintit se sugera faptul că reforma fiscală asigură posibilități reale de aprovizionare pentru micii comercianți. Acest lucru rezulta din *Manifestul-program al Frontului Democrației Populare* (F.D.P. – *n.n.*), care promova o reformă fiscală "democratică", bazată pe principiul progresivității impunerilor, degrevările fiscale, sistemul fiscal în ansamblu și reducerea numărului impozitelor urmând să contribuie la scăderea prețurilor și să reducă sarcinile fiscale care apăsau pe umerii salariaților, meseriașilor, micilor comercianți, agricultorilor cu loturi mici de pământ și intelectualilor cu venituri limitate, precum și *proiectul*

noii Constituții, în care proprietatea particulară era respectată și garantată prin lege. În același apel se aduceau critici virulente la adresa reprezentanților grupării tătăresciene din guvern ("apărătoarea marii finanțe exploatoare"), subliniindu-se faptul că doleanțele micilor comercianți au găsit "înțelegere la forurile conducătoare democratice". În finalul apelului, toți comercianții afiliați la Comitetul Județean USIC Lugoj erau îndemnați să-și ridice din timp cărțile de alegător, să participe la alegeri și să voteze F.D.P.-ul³⁸.

Evident, acest apel simbolizează atașamentul – față de regim – al comercianților din raza județului Severin, în condițiile în care măsurile de ordin fiscal adoptate de guvernul Groza îi afectau în mod direct.

De altfel, comercianții din zonă considerau că singura șansă pentru menținerea comerțului particular erau declarațiile repetate de fidelitate față de regim, coroborate cu acțiuni concrete în această direcție.

***

Județul Severin se confrunța cu aceleași *fenomene negative* semnalate pe întreg cuprinsul țării: creșterea continuă a prețurilor la majoritatea mărfurilor, preponderența mărfurilor de calitate inferioară, scăderea gradului de pregătire a comercianților, achiziționarea produselor de primă necesitate în mod clandestin etc. În anii 1947–1948, activitatea comercială din județul Severin a cunoscut o evoluție sinuoasă, statul impunându-și rapid controlul asupra tuturor operațiunilor comerciale din zonă.

Comerțul practicat în județul Severin a fost afectat, într-o măsură considerabilă, de *jafurile sovietice* din anii 1944–1945. În majoritatea cazurilor, autoritățile locale evitau să intervină în favoarea reclamanților, de teamă să nu intre în conflict cu ostașii sovietici. Jafurile la care s-au pretat ostașii sovietici pe raza județului Severin au destabilizat activitatea comercială din zonă, având – drept consecință – scăderea dramatică a nivelului de trai al populației.

În perioada la care ne referim, comercianții din județul Severin s-au văzut obligați să respecte prevederile înscrise în Convenția de Armistițiu, deși acestea impietau grav asupra desfășurării – în condiții normale – a comerțului în zonă. Au fost vizate, cu predilecție, *firmele comerciale deținute de minoritarii germani și maghiari*, asupra cărora

³⁷ *Ibidem*, f. 7.

³⁸ *Ibidem*, d. 241/1948, f. 1.

s-a instituit un control strict din partea statului, monitorizându-se – în mod constant – activitatea acestora. În cursul anului 1945 au fost instalați, în mod oficial, primii administratori de supraveghere pe lângă firmele "inamice" (germane și maghiare – *n.n.*) din județul Severin. Instituirea unui control strict din partea statului asupra firmelor comerciale cu proprietari de etnie germană (cu precădere – *n.n.*) sau maghiară de pe cuprinsul județului Severin făcea parte dintr-un ansamblu de măsuri menite să satisfacă pretențiile sovietice, însă acestea au provocat o gravă dezorganizare în activitatea comercială, datorită ponderii semnificative a firmelor amintite în zonă.

Instabilitatea pieței interne, inflația galopantă, tendințele speculative accentuate, posibilitățile limitate de desfășurare a mărfurilor, lipsa acută a unor categorii de mărfuri determinată de abuzurile armatei sovietice și de rechizițiile pentru front, și – în special – tratamentul discriminatoriu aplicat firmelor comerciale cu proprietari de origine etnică germană, precum și alți factori au stimulat încercările de *organizare a comercianților* de pe raza județului Severin în vederea reprezentării intereselor acestora și a redresării comerțului în regiune. Anul 1946, de altfel foarte dificil pentru toate sectoarele economice, a fost marcat și de constituirea organizațiilor profesionale ale comercianților din județul Severin: *Asociația industriașilor și comercianților de produse lemnoase, Asociația comercianților de cereale, Asociația comercianților de fier, Asociația măcelarilor și comercianților de miei, Asociația comercianților de articole textile, Asociația comercianților de articole de sticlă, Asociația comercianților de coloniale, alimente și chimicale, Asociația comercianților de pielărie și încălțăminte ș.a.m.d.* Asociațiile profesionale ale comercianților din județul Severin trebuiau să suplinească măsurile timide adoptate de autorități pentru redresarea situației economice, în primul rând vizând relaxarea fiscală. Ele puteau să-și ducă la îndeplinire scopul, doar dacă acceptau să colaboreze îndeaproape cu autoritățile și să se adapteze – în plan politic – schimbărilor impuse de cabinetul prezidat de dr. Petru Groza.

După monopolizarea vieții politice românești de către comuniști, singura șansă de supraviețuire a asociațiilor profesionale care reprezentau interesele comercianților era susținerea necondiționată acordată guvernului, în speranța unei reglementări favorabile a situației comercianților, atitudine sesizată și la nivelul județului Severin cu prilejul alegerilor pentru Marea Adunare Națională (noua denumire a parlamentului unicameral al țării – *n.n.*) din anul 1948. De altfel, comercianții din

zonă considerau că singura șansă pentru menținerea comerțului particular erau declarațiile repetate de fidelitate față de regim, coroborate cu acțiuni concrete în această direcție.

În concluzie, comerțul practicat pe suprafața județului Severin în anii 1944–1948 a fost supus unor constrângeri de natură economică și politică, impuse sub diverse pretexte, constrângeri care au determinat amplificarea controlului statului în acest domeniu și desființarea comerțului particular, considerat ca o expresie – în plan economic – a regimului politic democratic din perioada interbelică.

LISTĂ BIBLIOGRAFICĂ

1. Constantinescu, N.N. (coord.), *Istoria economică a României*, vol. 2, București, Ed. Economică, 1998.
2. *Lupta patriotică*, Timișoara, 1945.
3. Mureșan, Maria; Mureșan, Dumitru, *Istoria economiei*, București, Ed. Economică, 1995.
4. Puia, Ilie; Tambozi, Justin, *Istoria economiei naționale*, Constanța, Ed. Fundației „Andrei Șaguna”, 1993.
5. *Revista Fiscală și Financiară*, București, 1945.
6. Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond *Camera de Comerț și Industrie Lugoj – secretariat-administrativ*.
7. Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond *Delegatul Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului – județul Severin*.
8. Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond *Prefectura județului Severin*.
9. Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, fond *Prefectura județului Severin – Biroul Armistițiului*.

